

Introducció. L'estudi dels molins i la mòlta en el context de l'arqueologia protohistòrica del Mediterrani occidental: un estat de la qüestió necessari

Tot i que la transformació dels aliments és una de les activitats econòmiques principals de les societats humanes, el seu estudi històric i arqueològic ha estat tradicionalment poc desenvolupat. Tanmateix, els darrers anys a Europa s'ha incrementat l'atenció de la recerca al respecte i s'han dut a terme diversos congressos específics, alguns dels quals s'estan consolidant com a trobades periòdiques dels investigadors i les investigadores que treballen sobre els molins arqueològics de totes les èpoques, moltes d'elles ja publicades: 2002, La Ferté-sous-Jouarre (Barboff *et al.* 2003); 2005, Grenoble (Belmont i Mangartz 2006); 2009, Roma (Williams i Peacock 2011); 2009, Saint-Julien (Buchsenschutz *et al.* 2011); 2010, París (organitzat per H. Procopiou i V. Roux); 2011, Bergen (Selsing 2014); 2011, Lons-le-Saunier (Jacotey i Rollier 2014). Durant el 2014 se n'han realitzat dos més, a Almeria (organitzat per Timothy J. Anderson i David Peacock) i a Reims (organitzat pel *Groupe Meule*).

Aquest creixent interès de la recerca europea contrasta amb l'escassa investigació realitzada a la península Ibèrica, la presència de la qual ha estat fins ara mínima en aquests col·loquis. Cal dir, però, que diversos autors i autores han estat treballant durant les darreres dècades en la temàtica, sobre períodes, problemàtiques i zones concretes (per exemple Natà-

lia Alonso, Timothy J. Anderson, Maria Bofill, Selina Delgado, Pedro García, Pilar Pascual, Marta Portillo, Joaquim Sánchez, Robert Risch o Amèlia Rodríguez).

Pel que respecta a la recerca sobre els molins de l'edat del ferro, vam considerar molt necessari dur a terme una reunió de treball amb el propòsit d'establir un estat de la qüestió, no només a la península sinó també al Mediterrani occidental, i debatre per primera vegada sobre les problemàtiques més importants. Es van encarregar diverses síntesis que exposessin el coneixement disponible sobre els molins i la mòlta, però que també incidissin en les mancances existents, així com en aspectes de tipus metodològic i interpretatiu.

Cal tenir molt present que durant l'edat del ferro es donen importants innovacions tecnològiques en aquest àmbit, especialment la que suposa el molí rotatiu en el marc del món ibèric —així com d'altres en el context general de tot el Mediterrani, com el molí del tipus Olinte a Grècia o el molí del tipus Morgantina al Mediterrani central. Aquest fet ja havia estat remarcat per diversos autors des d'inicis del segle xx (per exemple, Bosch Gimpera 1920; Childe 1943; Fernández de Avilés 1946-1947, a Berrocal 2007), que li van dedicar una atenció que, malauradament, es va anar perdent en el transcurs dels anys fins arribar als noranta, quan es va començar a recuperar

de nou, amb un article en aquesta mateixa revista (Alonso 1996).

La Reunió Internacional *Molins i mòlta al Mediterrani occidental durant l'edat del ferro* es va celebrar, doncs, durant el 27 i el 28 de setembre del 2013 a Arbeca i va ser organitzada pel Grup d'Investigació Prehistòrica del Departament d'Història de la Universitat de Lleida, en el marc del projecte HAR2012-36877: *Producción, consumo y poder en el Valle del Segre y en el Mediterráneo Noroccidental durante el III y el I milenio A.N.E.*, amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Arbeca i el patrocini del Vicerectorat de Recerca de la UdL, "la Caixa" i el Ministerio de Economía y Competitividad del Govern espanyol.

La trobada es va desenvolupar en tres sessions de ponències encarregades. Una primera sobre fabricació, ús i experimentació, en la qual es pretenia una aproximació fonamentalment metodològica que permetés proporcionar una visió de les diverses aproximacions existents en la recerca sobre els molins, amb les aportacions de Marta Portillo i Rosa M. Albert sobre les evidències microfòssils, de Natàlia Alonso i Daniel López sobre les aproximacions etnoarqueològiques, de Luc Jacottey respecte a l'experimentació en la fabricació i Timothy J. Anderson sobre les moleres.

Una segona sessió va tractar l'estat de la qüestió sobre el món ibèric, amb les ponències d'Andrés Adroher per al sud peninsular, Natàlia Alonso i Guillem Pérez sobre el món ibèric català i valencià, i Alonso Rodríguez, Ignacio Pavón, David M. Duque i Moisés Ponce de León sobre el món tartèssic. La tercera va tractar de la resta de la península començant per la Celtibèria amb l'aportació de M. Luisa Cerdeño, Fran-

cisco Burillo i Marta Chordà i el nord-oest sintetitzat per Andrés Teira i Estevo Amado. Així mateix, es va tractar el sud de França amb el treball de Samuel Longepierre i es van presentar les aportacions de la recerca sobre els molins realitzades gràcies al treball del *Groupe Meule*, per part d'Olivier Buchsenschutz. Finalment diversos investigadors i investigadores van presentar en una sessió de pòsters, treballs centrats bàsicament en jaciments concrets.

Així doncs, aquest dossier presenta els articles corresponents a aquestes ponències i alguns dels pòsters, ordenats en funció de les sessions esmentades. De fet, estem davant de la primera publicació a la península Ibèrica basada en el treball de diversos autors i autores sobre els molins i la mòlta durant l'edat del ferro, que definitivament compleix l'objectiu que ens havíem plantejat d'oferir una síntesi sobre el coneixement de què disposem actualment, i que esperem que sigui només un primer esglaó en la intensificació de la recerca sobre un tema tan essencial en l'estudi socioeconòmic de les societats del passat.

Finalment, creiem que cal agrair sobre manera l'esforç dels autors i les autores, que en molts casos han hagut de bregar amb la manca i dispersió de la informació disponible en les seves respectives àrees d'estudi. El nostre desig és que el seu esforç sigui recompensat amb un augment de l'interès per aquests materials i la seva problemàtica en tot l'arc occidental mediterrani.

Natàlia Alonso
editora

Bibliografia

ALONSO, N. (1996). Els molins rotatius: origen i expansió en la Mediterrània occidental. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 6: 183-198.

BARBOFF, M., SIGAUT, F., GRIFFIN-KREMER, C., KREMER, R. (éd.) (2003). *Meules à grains*. Actes du colloque international La Ferté-sous-Jouarre, 16-19 mai 2002. Éditions Ibis Press. Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme. París.

BELMONT, A. i MANGARTZ, F. (dir.) (2006). *Les Meulières. Recherche, protection et valorisation d'un patrimoine industriel européen (Antiquité-XXIe s.)*. Actes du colloque de Grenoble, 22-26 de septembre 2005. RGZM. Mayence.

BERROCAL, L. (2007). De la mecànica a la molienda: un ensayo sobre los molinos giratorios de la España Antigua. A: BLÁNQUEZ, J., ROLDÁN, L. i JIMÉNEZ, H. (coord.). *Augusto Fernández de Avilés. En homenaje*. Universidad Autónoma de Madrid. Varia 6. Madrid: 275-297.

BOSCH GIMPERA, P. (1920). Les investigacions de la cultura ibèrica al Baix Aragó. *Anuari d'Estudis Catalans 1915-1920*: 641-670.

BUCHSENSCHUTZ, O., JACOTTEY, L., JODRY, F. i BLANCHARD, J.-L. (2011). *Évolution typologique et technique des meules du Néolithique à l'an mille*. Actes des IIIe Rencontres Archéologiques de l'Archéosite gaulois. *Aquitania*. Supplément 23. Bordeaux.

CHILDE, V. G. (1943). Rotary Querns on the Continent and in the Mediterranean Basin. *Antiquity*, 17: 19-26.

JACOTTEY, L. i ROLLIER, G. (dir.) (2014). *Archéologie des moulins hydrauliques, à traction animale et à vent, des origines à l'époque médiévale*. Actes du Lons-le-Saunier, du 2 au 5 de novembre 2011. Annales Littéraires de l'Université de Besançon.

SELSING, L. (ed.) (2014). *Seen Through a Millstone: Geology and Archaeology of Quarries and Mills*. Bryggens Museum. Bergen, 19-21 octubre 2011. Bergen.

WILLIAMS, D. i PEACOCK, D. (2011). *Bread for the People: The Archaeology of Mills and Milling*. Proceedings of a Colloquium Held in the British School at Rome, 4th-7th November 2009. Archaeopress, University of Southampton. Series in Archaeology, 3. Southampton.